

Veiledning

Litteratur

Modellen for fullkommen konkurranse er presentert i hovedlitteraturen (Eide/Stavang: Rettsøkonomi, 2008) i kap 3 Markedsteori, særlig pkt. 3.5.1 Modell for et fullkomment marked. Virkninger av strengere straff for salg av narkotika er behandlet i 22.4 Markedsmodell for narkotikaomsetning og smugling.

Veiledning

1. Bruk en modell for fullkommen konkurranse til å analysere virkninger av strengere straff for kjøp og salg av amfetamin.

1. Kjernen i en besvarelse bør bestå av en figur av typen Figur 1 nedenfor, hvor det forklares hva tilbudskurven T og etterspørselskurven E representerer, og at prisen p_0 vil gi en likevektsløsning L_0 med omsatt mengde m_0 . Strengere straff for salg vil føre til en forskyvning (negativt "skift") av tilbudskurven til T^* . Dette skift vil gi en ny likevektsløsning L_1 hvor likevektsprisen er høyere og den omsatte mengde er lavere enn i L_0 . Strengere straff for kjøp vil føre til et negativt skift i etterspørselskurven. Dette kunne gjerne bli illustrert i Figur 1 eller i en egen tilsvarende figur.

Leseren må gis en forklaring på hva figuren representerer. Gode økonomiske tolkninger av figurene, herunder forklaringer av likevektene (ved hjelp av hva som kan tenkes å skje utenfor likevekt), må honoreres.

2. Siden oppgaven ikke inviterer til en drøftelse av modellen for fullkommen konkurranse – bare at modellen skal brukes – er det ikke naturlig med en omfattende gjennomgåelse av modellens forutsetninger. En slik gjennomgåelse vil lett gi besvarelsen et uheldig tyngdepunkt; det vil ikke bli tid til en god drøftelse av det oppgaven primært dreier seg om. Men hvis det sentrale i oppgaven er tilfredsstillende behandlet, er det naturligvis en fordel om rekken av forutsetninger er nevnt og forklart på en forstandig måte. På den annen side ville det være en klar svakhet om figuren bare tegnes uten at de sentrale elementer er beskrevet skriftlig.

3. Oppgaven inviterer ikke til en drøftelse av i hvilken grad modellen representerer et amfetaminmarked på en god måte. Spørsmålet reises i hovedlitteraturen (s. 526–527). Modellen for fullkommen konkurranse klarlegger i alle fall interessante sider ved markedet.

4. Hovedlitteraturen gir imidlertid grunnlag for vesentlig fyldigere drøftelse.



Etterspørsel

5. Etterspørrerne er trolig sammensatt av noen som er avhengige av amfetamin og noen som ikke er det. Etterspørselen fra den første gruppen kan antas å endre seg relativt lite hvis prisen endrer seg, mens prisendringer kan føre til betydelige endringer i etterspørselen fra den andre gruppen. Denne forskjellen er i hovedlitteraturen (s. 522) rendyrket ved at den totale etterspørsel fremkommer ved summering av etterspørselen fra de to gruppene, slik som vist i Figur 2 nedenfor.

6. Hvis kandidatene skal kunne svare godt på spørsmålet om utilsiktede virkninger, må de kunne forklare betydningen av helningen på etterspørselskurven (se nedenfor).

Tilbud

7. At tilbudskurver generelt kan utledes av produsentenes (tilbydernes) grensekostnader, er grundig forklart i læreboken. Et spørsmål som reiser seg for tilbudet av amfetamin (f. eks. målt i standarddoser) er hvordan grensekostnadene avhenger av produsert (tilbudt) mengde. I hovedlitteraturen (s. 522–523) er det for enkelhets skyld antatt at grensekostnadene er konstante, f.eks. fordi innkjøpsprisen er den dominerende kostnad og denne er gitt på verdensmarkedet, se Figur 3 nedenfor.

8. Det kan ikke forventes at kandidatene gir noen dyptpløyende redegjørelse for grensekostnader og tilbudskurver for amfetaminmarkedet. Hovedpoenget vil være å vise at strengere straff fører til et skift i tilbudskurven for markedet.

9. Figur 4 nedenfor fra hovedlitteraturen (s. 524) gir en illustrasjon. Strengere straff fører til høyere pris og lavere omsetning. På tilsvarende vis som for tilbudet bør det gis en forklaring på at etterspørselskurven vil bli forskjøvet, med konsekvenser for pris og omsatt mengde. Begrunnelsen bør forankres i at etterspørrernes betalingsvillighet for amfetamin vil avta p.g.a. en skjerpet straffetrussel.

10. En god besvarelse bør kommentere at det er forventet straff som skifter tilbudsside og at størrelsen på skiftet i tilbudssiden derfor avhenger av både hvor mye strengere straffen blir og hvor stor sannsynligheten for å bli arrestert er; hvis aktørene tror sannsynlighet for å bli arrestert er null, så har strengere straff ingen effekt.

2. *Hvilke av straffens formål og virkninger er modellen egnet, eventuelt ikke egnet, til å belyse?*



1. Straff kan ha forskjellige formål, bl.a. (s. 494–495)::

- almenprevensjon
- individualprevensjon
- informasjon til borgerne om hvor alvorlig samfunnet ser på forskjellige lovbrudd
- gi den enkelte anledning til å gjøre opp for seg.

2. Modellen er egnet til å belyse den almenpreventive virkning av strengere straff for salg av amfetamin.

3. Modellen er lite egnet til å belyse andre formål med straff enn almenprevensjon. Straff kan dessuten medføre utilsiktede virkninger, bl.a. at fengselsstraff kan gi innsatte opplæring i å begå lovbrudd.

4. Den almenpreventive virkning av straff er i Figur 4 liten. Det vil styrke en besvarelse om denne beskjedne virkningen knyttes til helningen på etterspørselskurven. Når likevektsløsningene ligger på den bratte (ulastiske) delen av etterspørselskurven, blir virkningen på den omsatte mengde liten, mens prisvirkningen blir relativt stor. Det bør belønnes hvis kandidaten tegner en figur til der likevektsløsningene ligger på den andre delen av etterspørselskurven, og hvor mengdevirkningen blir større.

5. Den almenpreventive virkning må antas å være i overensstemmelse med straffens formål, men det kan kanskje betraktes som utilsiktet at virkningen på den omsatte mengde kan bli beskjeden.

6. En god kandidat vil kunne nevne at den kvantitative virkning også vil være avhengig av hvor mye straffen øker. Økningen i straff vil øke den forventede straff som igjen fører til en forskyvning av tilbudskurven. Men hvis f. eks. risikoen for å bli straffet i utgangspunktet er liten (lav S), vil tilbudskurven bli forskjøvet relativt lite og virkningene bli deretter. Modellen kan således illustrere at den tilsiktede virkning blir beskjeden (og kanskje mindre enn antatt).

7. En utilsiktet virkning, som er omtalt i hovedlitteraturen (s. 524), er følgende: Det beløp som kjøperne av amfetamin alt i alt trenger, kan øke med straffens strenghet. Dette er illustrert i Figur. 4. Her fører strengere straff til en relativt sett større økning i prisen enn i redusert omsatt mengde. Hvis en betydelig andel av finansieringen skjer ved vinningsforbrytelser, kan det tenkes at kriminaliteten (målt på en eller annen måte) derfor alt i alt øker selv om amfetaminomsetningen går ned.



3. Hvilke virkninger kan høyere bevilgninger til politiet få for pris og omsatt mengde av amfetamin?

1. Straffetruassel beror på 1) sannsynligheten for å bli avslørt og 2) straffet eller straffen blir strengere. I begge fall øker den forventede straff. Jf. oppgaven 1 ovenfor.
2. Ifølge hovedlitteraturen (s. 522) øker sannsynligheten for å bli avslørt med hvor mye som tilbys. Ved høyere tilbud må tilbyderen regne med å komme i politiets søkelys, slik at sannsynligheten for å bli avslørt økes. På samme måte øker sannsynligheten for å bli avslørt om politiet gis høyere bevilgninger.
3. Økt politiinnsats gir økte kostnader for tilbyderne. Ifølge hovedlitteraturen (s. 524), blir kostnader delvis dekket av etterspørernes kriminal adferd som krever mer resurser til politi. Vi får både høyere kriminalitet og høyere ressursforbruk i politiet.
4. Hvis etterspørselskurven er bratt nok, vil politiet aldri kunne greie å redusere narkotikaomsetningen.
5. En synpunkt er at overbelastningen av politiet for etterspørernes høyer kriminalitet påvirker den andre lovbruddene blir oppklart (se hovedlitteraturen s. 529).

Desember 2016

Jukka Mähönen

